

1.

Almerija, leto 1980.

Beli *mercedes-benz 450 SL*, uz monotoni zvuk motora, stajao je deset minuta u drugoj koloni, svega nekoliko metara udaljen od glavne filijale *Andaluzijske banke* u Mohakaru. Za volanom je sedela plavokosa žena koja je, sa sunčanim naočarima na licu i u tankoj zelenoj lanenoj haljini bez rukava, ličila na holivudsku divu. Našla se u situaciji da razočara nekoliko meštana koji su je zamolili za autogram, uveravajući ih da ona ne samo da nije Džejn Fonda – niti Fara Foset, još jedna filmska zvezda sa kojom su je mešali – već da nema nikakve veze sa sedmom umetnošću. Za njen glamurozni izgled iznad svega je bila zaslužna felinijevska poza koju je zauzela i prozirna haljina koja joj je stajala đavolski dobro, izvanredno ističući dugački beli vrat. Čekanje je prekrćivala tako što je slušala *Take five*, legendarnu temu džez kvarteta Dejva Brubeka, a Pol Dezmond, visoki saksofon, izvodio je ovu lepljivu i vijugavu melodiju tako elegantno da je slušalac imao utisak da mu serviraju neku vrstu zvučnog martinija.

Na ulici je bilo tako toplo da su neki prolaznici, pošto su stigli nadomak *mercedesa*, odlučili da se sklone pod jedinu tendu u blizini, delimično da bi povratili dah, a delimično da bi mogli natenane da posmatraju, iz polusenke, upadljivi par koji su činili glamurozna plavuša i veličanstveni automobil.

Jozef Jelinek

Žena je gledala napred, lupkajući desnom rukom po volanu u ritmu muzike kvarteta, potpuno nepoznata stanovnicima zagušljive i sparne Almerije, i taj prizor je učinio da nekoliko likova pod tendom zadahću poput uspaljenih pasa, isplaženog jezika. Samo jednom je sebi dozvolila da uputi besni i nestrpljivi pogled ka banci, iz koje je odavno trebalo izađe njen pratilac. Konačno, nakon još pet minuta beskonačnog čekanja, vrata banke su se otvorila i pojavila se glava visokog i zgodnog Anglosaksonca, u svetlim pantalonama i sakou, kože tako bele da je čak ni najmoćnija zaštita protiv sunca koju je koristio nije sprečila da pocrveni na najosetljivijim mestima. Zaslepljujuća spoljašna svetlost učinila je da čovek zažmiri i pokaže bleštavu vilicu, napravivši grimasu između komične i zlokobne, poput kostura. Koristeći desnu ruku kao vizir, na kraju je uspeo da razazna plavušu iz kabrioleta i, nakon što joj je skrenuo pažnju zviždukom, rukom je napravio prepoznatljiv znak kojim joj je poručio da sačeka.

Žena iz automobila je utišala muziku kako je Džo Morelo, bubnjar koji je izvodio svoju tačku, ne bi ometao u razgovoru, zatim je promolila glavu kroz prozor sa suvozačeve strane kako bi bolje videla svog sagovornika, i rekla:

„Šta se dešava?“

Muškarac je rukama improvizovao megafon kako bi nadjačao saobraćajnu buku i odgovorio:

„Daj mi pet minuta!“

Plavuša – koja je nakon dugog čekanja na paklenoj vrućini imala dovoljno razloga da izgubi živce pred perspektivom još jednog beskonačnog čekanja – reagovala je na ovu nezgodu tako što se očaravajuće osmehnula, što je ohrabrilo dotičnog koji ju je posmatrao, izvadila ključeve iz kontakt brave i izašla iz automobila.

Nakon trenutka, njene izvajane noge ocrtale su se ispod ove lanene tkanine koja se činila skoro providnom i jednom od mladića koji su je sve vreme posmatrali u senci tende bukvalno je pošla voda na usta.

Muškarac u sakou je pošao ka vozilu kako bi sprečio ženu da pređe razdaljinu koja ih je delila i, kada joj se približio, promrmljao joj je nekoliko reči koje nijedan od meštana nije uspeo da odgonetne.

Jedan službenik banke, nizak i brkat, u košulji sa dugim rukavima i oznojanog pazuha, iznenada je iskrasao kroz vrata banke, poput

DESETA SIMFONIJA

kapetana podmornice koji se penje na toranj, i zastao da sumnjičavo posmatra par iz svoje malene izvidnice. Žena iz kabrioleta pokretom glave je upozorila svog pratioca da ih posmatraju i čovek u sakou se na trenutak okrenuo i uz usiljen osmeh pozdravio rukom.

„To je blagajnik. Rekao sam mu da požuri, da me supruga čeka.“

„Supruga? Ali ako mi...“

„Znam, znam, ali poštediti sebe gomile pitanja kad kažem da smo venčani“, prekinuo ju je čovek, procedivši reči kroz zube kako ne bi pokvario veštački osmeh koji je odlučio da pokazuje.

„U čemu je problem?“, pitala je ona.

„U bankomatu. Progutao mi je karticu. Onaj čovek kaže da može da je vrati, ukoliko mu dam još malo vremena.“

„Ali kako je mogao da je proguta? Šta si uradio?“

Čovek je ćutao nekoliko trenutaka, pokušavajući da smisli neku podesnu laž, ali pošto nije smislio ništa, odlučio je da kaže istinu.

„Ukucao sam pogrešnu šifru. Tri puta.“

„Tri puta?“, žena je prasnula u kratkotrajan smeh koji je odmah osvojio simpatije publike pod tendom. Zatim je rekla: „Bolje bi ti bilo da imaš šifru u novčaniku, zapisanu na papirić. Ovo ti je već drugi put otkako sam te upoznala. A poznajemo se samo tri meseca.“

„Zapisao sam je na papiriću, ali bojim se da sam ga zaboravio u hotelu.“

„U tom slučaju, moraćeš da je istetoviraš. Na kom delu tela želiš da se to uradi, gospodine?“, rekla je žena kao da flertuje sa nekim neznancem.

„Šta da radimo?“, rekao je čovek, ignorišući ženine zavodljive opaske. „Da sačekamo nekoliko minuta da čovek izvadi karticu iz bankomata?“

„Ti komanduješ, ali ja umirem od gladi i upravo smo naručili jednu veliku paelju.“

Čovek je procenio da već raspolaže sa dovoljno informacija za donošenje odluke i vratio se u banku da nakratko popriča sa njenim zaposlenikom. Konačno, čovečuljak se svečano rukovao sa svojim klijentom i ponovo nestao kroz zastakljena vrata banke.

Čovek u sakou se vratio u *mercedes* i seo na sedište suvozača.

„Možemo da krenemo.“

Jozef Jelinek

Plavuša je okrenula ključ i *mercedes* je počeo da se udaljava, malo-pomalo, niz ulicu, predući poput ogromnog pripitomljenog mehaničkog tigra.

Tri sata nakon ukusne paelje u jednome baru dvadeset pet kilometara udaljenom od Mohakara, beli *mercedes* je krenuo nazad ka hotelu u kojem su odseli njegovi putnici.

„Pusti mene da vozim“, zamolila je žena. „Imam blagi osećaj da si pripit od sangrije.“

„Za vožnju ovih kola nisu potrebni potrebni čak ni refleksi“, rekao je čovek, puštajući volan i ponovo ga grabeći kada bi *mercedes* skrenuo sa prave linije ili kada bi se pojavio krivudav i opasan deo puta. „Vidiš? Skoro ništa ne treba raditi. Praktično sâm vozi.“

„Nemoj to da radiš, molim te“, odgovorila je ona, koja je, čini se, prvi put izgubila kontrolu koju je imala nad najmanjim svojim pokretom.

„Ženo, šta može da nam se desi u jednom *mercedesu*?“

I samo trenutak kasnije, u pokušaju da izbegne traktor koji je iznenađeno iskršao iz krivine i zauzeo skoro čitavu širinu puta, beli automobil je odskočio uz strašan zvuk i, probivši rasklimatanu bankinu koja nije nudila ni najmanju sigurnost, počeo da klizi po oštroj, kamenitoj kosini. Čovek se uplašio da bi se zbog naglog kočenja vozilo moglo prevrnuti napred i, razmišljajući samo kako da spase sopstveni život, otvorio je vrata kako bi iskočio napolje. Ova, međutim, udariše u granitnu stenu koja je iskrsla ispred njih i naglo odskočiše, zdroбивši pri tom levu nogu čoveku, koja je već bila van vozila. Dug i bolan krik pomešao se sa divljačkim metalnim zvukom pucanja vrata, koja su udarila o drugu stenu, još masivniju od prve. Brzina vozila je zbog pomenute kosine postala tako vrtoglava da je iskakanje bilo nezamislivo; čovek, zatim, pokuša da zakoči i istovremeno postavi automobil u uspravan položaj u odnosu na stenu kako bi smanjio inerciju. Taj manevar bio je previše grub i *mercedes* se prevrnuo na stranu, i nakon što je nekoliko metara klizio poput saonice po suvom korovu pustare, nastavio je svoj mahniti put ka ambisu, u neprestanom prevrtanju.

Staklo vetrobrana se raspršilo u bezbroj komadića ka unutrašnjosti vozila nalik na one od šrapnela, i gadno iseklo lice žene koja, skoro

DESETA SIMFONIJA

nesvesna od strahovitog udaraca koji je primila, nije uspela da zaštiti lice rukama. Desni prednji točak se odvojio od osovine i takvom đavolskom brzinom se otkotrljao niz liticu da se za nekoliko sekundi izgubio iz vidika.

Čvrsta šasija vozila i dalje je štitila putnike u njemu, iako je prilikom svakog udara urlikala poput povređene zveri. Kada se konačno zaustavila u rečnom koritu pri dnu litice, vozač, koji za razliku od žene još nije bio ispao od vozila, iznenada oseti oštar miris dima i zagorelog ulja. Smrad je bio tako jak da mu je odmah zaposeo i čulo ukusa, i njegova usta se napuniše nekakvom gadnom, toplom i lepljivom materijom koja mu je pekla grlo i terala suze na oči. Motor vozila je tutnjao još nekoliko trenutaka, sve slabije i slabije dok se nije potpuno ugasio. U sveopštoj tišini koja je zatim usledila, čovek je jedino uspeo da nazre, pre nego što je izgubio svest, daleke glasove dvojice pastira koji su, nakon što su videli nesreću, potrčali u pomoć putnicima *mercedesa*.

2.

Beč, proleće 2007.

Grupa od tridesetak turista sa engleskog govornog područja, predvođena slepim vodičem, bezbrižno je koračala po prostorijama renomirane ustanove, Španske škole jahanja. Pola sata ranije, kada im se vodič predstavio sa tamnim naočarima i belim štapom kako bi krenuli u obilazak, turisti su pomislili da je reč o nekakvoj skrivenoj kameri; nekoliko ih je čak nameravalo da sačeka petnaest minuta i pridruži se sledećoj grupi. Oni koji su odlučili da ostanu sa slepim vodičem ne samo da nisu zažalili, već su i neizmerno uživali u obilasku, jer je ovaj čovek svoje široko znanje o instituciji koju im je pokazivao udružio sa приметnim smislom za humor.

I čim su su krenuli u razgledanje, on je podigao štap visoko iznad glave i počeo da priča, baš kako i priliči dobrom vodiču:

„Ako pogledate gore, moći ćete da vidite čuvenu mašinu koju je 1921. pronašao Džejms Bigs, bristolski fotograf koji je, nakon što je izgubio vid u nesreći, ofarbao u belo svoj štap za šetnju da bi ga vozači lakše primetili.“

Jedan od dvojice dečaka u grupi, procenivši samopouzdanje kojim se slepac kretao hodnicima, rekao je svome ocu:

„Tata, mislim da ovaj gospodin može da vidi i da se šali sa nama.“

Vodič im je zatim pokazao staje i ispričao kako su, nakon završetka Drugog svetskog rata, lipicaneri koji su dospeli u ruke sovjetske vojske,

DESETA SIMFONIJA

otkupljeni i vraćeni u Beč zahvaljujući generalu Patonu, koji je pre rata bio jahački šampion i veliki ljubitelj ovih čistokrvaca.

„Da nije bilo Patona“, objasnio im je vodič, „lipicaneri bi najverovatnije završili u klanici, a zatim i u kazanu Staljinovih izgladnelih vojnika.“

Grupa je sada koračala po velikom natkrivenom jahalištu škole, koje je bilo smešteno u jednom krilu carske palate u Hofburgu. Onda ne samo da su se svakoga dana održavale fantastične izložbe lipicanera uz muziku, već i neizbežni – ali i dosadniji – jutarnji zabavni programi.

Jedan od turista je podigao ruku s namerom da vodiču skrene pažnju, ali to je uradio tako nehaljno da su svi zaboravili da je vodič, zapravo, invalid. Pošto je postao svestan svoje rasejanosti, turista, sedokosi muškarac od šezdesetak godina, osmehnuo se sebi i zatim dodao jakim australijskim naglaskom:

„Izvinite, gde vode ona vrata?“

„Ta zelena vrata ne vode nikuda“, odgovori vodič, okrenuvši glavu u pravcu spornih vrata, baš kao da može da ih vidi. „Hoću da kažem da ne vode ni ka jednom *interesantnom* mestu. To je rezidencija šefa veterinarara škole. Tu živi da bi što pre mogao da reaguje na zdravstvene probleme lipicanera. Ovi konji su veoma osetljivi i treba da budu u savršenoj formi kako bi izveli svakodnevne komplikovane vežbe koje jahači od njih zahtevaju. A sada, molim vas, ako nema više pitanja, popnimo se ovim stepenicama kako bi videli Veliko jahalište sa najviše tačke u školi.“

I grupa turista kao jedan pođe za slepim vodičem, u pravcu koji im je ovaj pokazivao. Muškarac bele kose počeo da se pretvara da mu se odvezala pertla na cipeli, i nakon što se sagnuo, namerno je zaostao sa grupom i sačekao da se ljudi udalje. Kada je bio siguran da više niko ne može da ga vidi, uspravio se i krišom otvorio zelena vrata za koja je pre nekoliko trenutaka pitao.

3.

Madrid, septembar 2007.

Muzikološki odsek Univerziteta Karlos IV nalazi se u staroj i restauriranoj zgradi iz austrijske epohe, koju, nažalost, njegovi profesori dele sa Odsekom za dramaturgiju i Univerzitetskim pozorištem. Do same uprave se stiže pešice za nekoliko minuta iz pravca Ječmenog trga*, nazvanom tako jer se nekada davno na ovom mestu odvajao ječam namenjen kraljevskim konjima od onog što je bio određen za ishranu vojničkih konja. Takođe, na ovaj trg seljaci iz okoline Madrida donosili su žito na prodaju. U XVII veku bilo je to mesto na kome su se održavale madridske ferije, a XIX veku vršila su se pogubljenja: general Rijego obešen je na ovom trgu 1824. godine, a trideset godina kasnije, nakon što je Marija Kristina od Burbona odbila da mu da pomilovanje koje je zaslužio pošto nije počinio krvni delikt, udavljen je garotom legendarni razbojnik Luis Kandelas.

Danijel Panijagva, star trideset pet godina, atletske građe, profesor istorije muzikologije na pomenutom odseku, imao je običaj da svakoga jutra džogira (preskačući sopstveni doručak) po velikom parku u blizini ove zone; ali pošto ga je toga jutra hitno pozvao na sastanak Hakobo Duran, šef odseka, kako bi razgovarali o nekakvom misterioznom predmetu koji nije mogao da sačeka do sledećeg dana, odlučio

---

* Plaza de la Cebada (orig.).

DESETA SIMFONIJA

je da preskoči svoje galopiranje kako se ne bi pojavio sav zajapuren i znojav na sastanku za koji je predosećao da će biti važan.

Kako bi mu vreme do sastanka što brže prošlo, rešio je da svrati do svog najboljeg prijatelja, Umberta, koji ga je pre nekoliko sedmica zamolio da mu snimi jedan CD sa svadbenom muzikom jer mu se bližilo venčanje sa dugogodišnjom devojkom. Danijel, kome je bilo čast da odabere muziku za svadbu svoga prijatelja, u roku od nekoliko časova zaboravio je na tu svoju dužnost i, kao što se ranije dešavalo, pogotovo otkako je ponovno počeo da radi na jednom ambicioznom eseju o Betovenu koji je prekinut pre dve godine i kojim je sada bio potpuno obuzet, više ni trenutka nije pomislio na svoj zadatak. Sve dok ga pret-hodnog dana Umberto nije nazvao i rekao mu:

„Ološu, znaš da se ženim za nešto više od mesec dana.“

„Naravno“, slagao je Danijel. „Već sam spremio tvoj CD. Obećavam da ću ti ga sutra dostaviti.“

I tako je proveo celu noć i dobar deo jutra snimajući disk za svoga prijatelja, kome nije želeo da se zameri: *Ave Marija* Šuberta, Gunoa, Bahova Arija u G-molu, dva najpoznatija svadbena marša, Mendelso-nov i Vagnerov, i još desetina prigodnih komada, za ovakvu vrstu ce-remonija, sa kojima je teško mogao da pogreši.

„Nisi previše razbijao glavu, a?“, uzviknuo je prijatelj kada je preslušao CD. „Zamolio sam te za neki ličniji odabir, a ne nešto uobičajeno. Zato što si najbolji poznavalac muzike u čitavoj zemlji.“

„Slušaj, Umberto, poslednji put kada sam narezao disk po svom ukusu jednom prijatelju, Oskaru, poznaješ ga, njegova žena skoro da me je ubila. Ovim ćemo osvojiti Kristinu, ona je ta koja naređuje i za koju se pravi svadba.“

„Misliš da ja ne uživam u ženidbi?“, rekao je Umberto.

„Ne znam, ali snimio sam ti i drugi disk i želim da ga slušaš danonoćno do pred samu ceremoniju.“

Danijel je predao svome prijatelju misteriozni CD u crvenom omotu na kojem je samo pisalo: *Efekat B*.

„Šta je B?“, pitao je prijatelj, koga je već obuzela nervoza zbog silne misterije. „I zašto moram ovo moram da slušam danonoćno?“

„B je Betoven, naravno. Zar nikada nisi čuo za *efekat Mocarta*?“

„Ne, šta je to?“

Jozef Jelinek

„Godine 1997. jedan američki muzikolog koji se zove Kembel, kao supa, objavio je kontroverznu knjigu *Mocartov efekat*, u kojoj je izneo teoriju da slušanje Mocarta, a posebno koncerata za klavir, s vremenom povećava stepen inteligencije. Pošto je Betoven Mocart na kub, tvrdim da je slušanje Betovenove muzike tri puta efektnije.“

„Efektnije za šta?“

„Za donošenje fundamentalnih odluka u životu, kao što je, na primer, ženidba.“

„Da li mi ti to govoriš da ću svakodnevnim slušanjem Betovena postati pametniji i tako doći na ideju da otkažem venčanje?“

„Ne znam. Ali ja sam tvoj prijatelj“, Danijel je stavio ruku na Umbertovo rame, kao da želi da njegove reči zazvuče iskrenije i intimnije, „i želim da isprobam sve pre nego što se oženiš, da ne bi kasnije mogao da mi kažeš: *Gade, zašto mi nisi pomogao?*“

Umberto je otvorio kutiju CD-a i nastavio da nepoverljivo posmatra disk, kao da je bučkuriš nekakvog alhemičara.

„Šta može da uradi ova... stvar ukoliko počnem da je konzumiram?“

„Izazvaće isti efekat kod tebe kao i neki lekovi koji se danas koriste za borbu protiv Alchajmerove bolesti, i koji imaju svojstvo da stimulišu cerebralne neurotransmitere. Uverićeš se da će muzika početi da menja tvoje duševno stanje i povećati ono što psiholozi nazivaju prostorno-vremenskom percepcijom, odnosno sposobnost razmišljanja pomoću slika: talenat koji je od esencijalnog značaja prilikom stvaranja i osmišljavanja rešenja komplikovanih problema, poput onih koji postoje u matematici, umetnosti i strateškim igrama kao što je šah.“

„Razumem“, rekao je Umberto, čija je sumnjičavost prema disku postepeno popuštala sve dok se nije rodila iskrena radoznalost.

„Pusti ga, ukoliko želiš“, rekao mu je Danijel. Uverićeš se da se ne radi ni o kakvom ispiranju mozga i da ti nisam podmetnuo podsvesne poruke kako bi sabotirao tvoje venčanje. To je samo muzika... Betovenova.“

Umberto je stavio CD u svoj uređaj za vernu reprodukciju zvuka i tek što je saslušao prve note, lice mu se ozarilo osmehom.

„Sviđa mi se“, rekao je, smeštajući se udobno na sofu. „Koja je ovo kompozicija?“